

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu w XVII Wydziale Karnym-Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący: SSO Sławomir Siwierski

Sędziowie: SSO Dorota Maciejewska-Papież /spr./

SSO Anna Judejko

Protokolant: prot. sąd. Anna Kujawińska

przy udziale Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu Mieszka Kamińskiego

po rozpoznaniu w dniu 25 listopada 2016r.

sprawy **R. S.**

oskarżonego o przestępstwa z art. 271 § 3 kk w zw. z art.2 ust.1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (j.t. Dz. U. z 2014r poz. 1075)

na skutek apelacji wniesionej przez obrońcę oskarżonego

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 03 czerwca 2016r., sygn. akt. VIII K 287/15

1. Uchyla zaskarżony wyrok i na podstawie art.439 § 1 pkt 9 kpk w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 kpk umarza postępowanie wobec R. S. o zarzucane mu przestępstwa opisane w pkt 1 i 2 części wstępnej zaskarżonego wyroku.

2. Kosztami procesu za obie instancje obciąża Skarb Państwa.

Anna Judejko Sławomir Siwierski Dorota Maciejewska-Papież

UZASADNIENIE

R. S. oskarżony został o to, że:

1. w dniu 13 marca 1989r. w P. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego z Wydziału (...)P., dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na poświadczeniu nieprawdy w wytworzonym przez siebie dokumencie - raporcie dotyczącym rzekomego wręczenia B. R. nagrody rzeczowej w postaci opłaty paszportowej - co do okoliczności mającej znaczenie prawne i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 10.000 zł tj. o przestępstwo z art.271 § 3 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu(Dz. U. z 2014r., poz. 1075 j.t.)

2. w dniu 10 listopada 1989r. w P. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego z Wydziału (...)P., dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na poświadczeniu nieprawdy w wytworzonym przez siebie dokumencie - raporcie dotyczącym rzekomego spotkania z tajnym współpracownikiem o ps. "E." - co do okoliczności mającej znaczenie prawne i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 1000 zł. tj. o przestępstwo z art.271 § 3 kk w zw. z

art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu(Dz. U. z2014r., poz. 1075 j.t.)

Wyrokiem Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 03 czerwca 2016r. sygn. akt VIII K 287/15, R. S.:

I. został uznany za winnego przestępstwa z art. 271 § 3 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu(Dz. U. z 2014r., poz. 1075 j.t.) popełnionego w sposób wyżej opisany w pkt. I i za to na podstawie art. 271 §3kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2014r., poz. 1075 j.t.) wymierzono mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, oraz na podstawie art. 33 § 2 kk karę grzywny w liczbie 30 stawek dziennych, przy ustaleniu na podstawie art. 33§3 k.k. jednej stawki dziennej na kwotę 10 zł,

II. został uznany za winnego przestępstwa z art. 271 § 3 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2014r., poz. 1075 j.t.) popełnionego w sposób wyżej opisany w pkt.2 i za to na podstawie art. 271 § 3 kk w zw. z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 18.12.1998r. o Instytucie Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2014r., poz. 1075 j.t.) wymierzono mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności, oraz na podstawie art. 33 § 2 kk karę grzywny w liczbie 10 stawek dziennych, przy ustaleniu na podstawie art. 33§3 k.k. jednej stawki dziennej na kwotę 10 zł.

Na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. połączono wymierzone oskarżonemu w punktach I i II wyroku kary pozbawienia wolności i grzywny i wymierzono mu karę łączną 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę łączną grzywny w liczbie 40 stawek dziennych, przy ustaleniu, na podstawie art. 86 § 2 k.k. i art. 33§3 k.k. jednej stawki dziennej na kwotę 10 zł.

Na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 k.k. wykonanie wymierzonej oskarżonemu kary łącznej pozbawienia wolności warunkowo zawieszono na okres 2 lat próby.

Na podstawie art. 72 § 1 pkt. 2 k.k. zobowiązano oskarżonego do przeproszenia pokrzywdzonego B. R. po ogłoszeniu wyroku.

Na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. i art. 17 ust. 1 Ustawy o opłatach w sprawach karnych zwolniono oskarżonego od obowiązku zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych i nie wymierzono mu opłaty.

Apelację wywiódł obrońca oskarżonego zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego przez :

a) skazanie oskarżonego za czyny, co do których karalność ustała z dniem 1.1.2000 r. na skutek upływu 10-letniego terminu przedawnienia, co narusza przepis art. 101 par.1 p. 3 kk,

b) niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 2 ust. 1 ustawy o IPN w brzmieniu, nadanym przez ustawę z 18.10.2006 r. /Dz.U. 2006 poz. 1592/ do czynów których karalność wygasła przed wejściem w życie tej ustawy,

c) niezgodność przepisu art. 2 ust. 1, w brzmieniu ustawy z 18.10.2006r. wym. w p. 2./ w zakresie w jakim pojęciem „zbrodnie komunistyczne” obejmuje czyny zabronione przeciwko dokumentom - z art. 2 w zw. z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP

d) niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 271 par. 1 i 3 kk do czynów osk. polegających na wystawieniu dokumentów w których nie wystąpił element „poświadczenia”.

2. naruszenie przepisów prawa procesowego przez :

a) orzekanie w sprawie czynów co do których nastąpiło przedawnienie karalności - art. 439 par. 1 p. 9 w zw. z art. 17 par. 1 p. 6 kpk,

b) niedokładne określenie przypisanych czynów przez podanie historycznej już jednostki monetarnej tj. bez uwzględnienia denominacji z 1995r., co narusza art. 413 par. 2 p. 1 kpk.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania.

Nadto skarżący wniósł o zwrócenie się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym co do zgodności przepisu art. 2 ust. 1 ustawy z 18.12.1998 r. o IPN-Komisji Ścigania Zbrodni p-ko Narodowi Polskiemu / Dz. U. 2014 poz. 1075/ w brzmieniu nadanym przez ustawę z 18.10.2006 r. / Dz. U 2006 poz. 1592/ w zakresie w jakim za zbrodnie komunistyczne uznaje czyny zawierające znamiona czynów zabronionych określonych w art. 187,193 lub 194 rozp. P.. RP z 11.07.1932 kk oraz art. 265 par. 1, 266 par. (...) lub 4 lub art. 267 ustawy z 19.04.1969 kk dokonane przeciwko dokumentom w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 z 18.10.2006 / Dz. U. 2006/1592 z późn. zm./ na szkodę tych osób których dotyczą w związku z art. 4 ust. 1a cyt. ustawy - z art. 2 w. zw. z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP.

W piśmie z dnia 10.11.2016r apelujący – na wypadek nieuwzględnienia zarzutu przedawnienia – wskazał na konieczność umorzenia postępowania co do czynu zarzucanego oskarżonemu w pkt 1. w oparciu o przepis art.1 ust.1 ustawy z dnia 7.12.1989r o amnestii.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja obrońcy oskarżonego okazała się zasadna, a podniesiony w niej zarzut przedawnienia karalności zarzucanych czynów - słuszny.

Przed przystąpieniem do rozważań zarzutów apelacji należy nadmienić, iż Sąd Okręgowy nie uznał za konieczne wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego zgodnie z wnioskiem apelującego, uznał bowiem, iż w zakresie wskazywanej przez obrońcę, a opisanej w zarzucie apelacji materii władny jest dokonać własnych rozważań i ustaleń.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż – wbrew sugestiom obrońcy – brak podstaw prowadzących do uniewinnienia oskarżonego od popełnienia zarzucanych mu czynów.

Nie budzi zastrzeżeń dokonana przez Sąd I instancji ocena zgromadzonego materiału dowodowego i dokonana na jej podstawie rekonstrukcja zdarzeń.

Okoliczności powyższe nie były zresztą przedmiotem zastrzeżeń którejkolwiek ze stron procesowych.

Właściwa jest również ocena prawna ustalonych działań oskarżonego. W szczególności nie sposób uznać – jak chce tego apelujący – by nie doszło do realizacji znamion przestępstwa z art.271 § 3 kk. W świetle poczynionych ustaleń faktycznych niewątpliwym jest, że oskarżony jako funkcjonariusz publiczny wystawił dokumenty opisane w zarzutach. Oczywistym jest również, że sporządzając owe dokumenty i umieszczając w nich określone informacje oskarżony działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowych.

Okoliczności te zostały rozważone przez Sąd I instancji i wskazane w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie ma zatem potrzeby ponownego szczegółowego ich przedstawiania, sprowadzałoby się to bowiem do powielenia argumentacji Sądu Rejonowego.

Należy również uznać, iż wspomniane dokumenty nie były jedynie „wewnętrznymi” dokumentami KW MO w P. i miały określone znaczenie prawne. Nie sposób tracić z pola widzenia uwarunkowań określających obowiązek dokumentowania stanów faktycznych i prawnych - sporządzane dokumenty stanowiły potwierdzenie przeprowadzonych czynności (wskazywały na zaistnienie określonych zdarzeń, a oskarżony swoim podpisem potwierdzał prawdziwość tychże okoliczności) i podstawę wypłaty świadczeń pieniężnych. Dokumentom tym przysługiwała zatem cecha zaufania publicznego i w związku z tym domniemanie prawdziwości.

Nie dopatrując się zatem podstaw do wydania wyroku uniewinniającego oskarżonego od popełnienia zarzucanych mu czynów należy przejść do wspomnianej kwestii przedawnienia ich karalności, którą Sąd I instancji pozostawił poza polem swych rozważań.

W myśl art. 2 ust.1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (zwaną dalej ustawą o IPN) zbrodniami komunistycznymi są czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia. Zbrodniami komunistycznymi są również czyny popełnione przez tych funkcjonariuszy w okresie, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, zawierające znamiona czynów zabronionych określonych w art. 187, 193 lub 194 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny albo art. 265 § 1, art. 266 § 1, 2 lub 4 lub art. 267 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. - Kodeks karny, dokonane przeciwko dokumentom w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2013 r. poz. 1388 oraz z 2016 r. poz. 178 i 749) na szkodę osób, których te dokumenty dotyczą.

Art. 4 ust. 1a wspomnianej Ustawy stanowi z kolei, iż bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych, w rozumieniu art. 2, niebędących zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości, rozpoczyna się od dnia 1 sierpnia 1990 r. Karalność tych zbrodni ustaje po 40 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 30 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną. Przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się.

W stosunku do sprawców komunistycznych nie stosuje się przy tym wydanych przed dniem 7 grudnia 1989 r. przepisów ustaw i dekrétów, które przewidują amnestię lub abolicję (art. 4 ust.3 Ustawy).

Oskarżonemu zarzucono popełnienie zbrodni komunistycznych nie stanowiących zbrodni zabójstwa (nie stanowiących zarazem zbrodni wojennych czy przeciwko ludzkości), zatem w świetle obowiązujących regulacji w grę wchodzi trzydziestoletni okres przedawnienia.

Niewątpliwym jest, iż - z czysto rachunkowego punktu widzenia - od dnia popełnienia zarzucanych oskarżonemu przestępstw do chwili wyrokowania (tak Sądu I, jak i II instancji) nie upłynął jeszcze wskazany okres 30 lat.

Nie sposób jednak rozważać kwestii przedawnienia karalności wspomnianych czynów z pominięciem kształtowania się regulacji dotyczących ścigania zbrodni komunistycznych od momentu wejścia w życie w/w ustawy o IPN.

Owa ustawa wchodząc w życie dnia 19.01.1999r zdefiniowała pojęcie „zbrodni komunistycznych” stanowiąc, iż zbrodniami takimi są czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 31 grudnia 1989 r., polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia (art. 2 ust.1).

Analiza językowa art. 2 ust.1 (w tym brzmieniu) wskazuje zatem, że regulacją tą wyodrębniono trzy rodzaje zachowań stanowiących zbrodnie komunistyczne:

- czyny polegające na stosowaniu represji, stanowiące jedną z form naruszenia praw człowieka,
- czyny polegające na stosowaniu form naruszenia praw człowieka innych aniżeli represje,
- czyny pozostające w związku z jednym lub drugim z czynów wskazanych wyżej.

Pojęcie „zbrodni komunistycznej” wskazywało zatem na określony katalog przestępstw popełnianych przez funkcjonariuszy państwa i nie obejmowało przestępstw przeciwko dokumentom.

Pierwotny tekst ustawy nie wprowadzał też odrębnego okresu przedawnienia karalności czynów uznanych za zbrodnie komunistyczne, poza określeniem terminu początkowego jego biegu, stanowiąc w art. 4, że:

- bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych, w rozumieniu art. 2, nie będących zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości, rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990 r. Przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się (art.4 ust.1).

- w stosunku do sprawców zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości lub zbrodni komunistycznych nie stosuje się wydanych przed dniem 7 grudnia 1989 r. przepisów ustaw i dekrétów, które przewidują amnestię lub abolicję (art.4 ust.3).

Przywołać należy w tym miejscu art. 44 Konstytucji RP, który stanowi, iż bieg przedawnienia w stosunku do przestępstw, nie ściganych z przyczyn politycznych, popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych lub na ich zlecenie, ulega zawieszeniu do czasu ustania tych przyczyn.

W kontekście tegoż unormowania, określenie ustawą o IPN początkowego terminu biegu przedawnienia zbrodni komunistycznych nie budziło zastrzeżeń (por. uchwała Sądu Najwyższego 25.05.2010r I KZP 5/10 i przytoczone w uzasadnieniu tej uchwały orzecznictwo Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego)

Konkretne terminy przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych wprowadzono do ustawy o IPN dopiero z dniem 13.05.1999r na mocy ustawy z dnia 09.04.1999r o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, ustawy o finansach publicznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 1999.38.360).

Od daty tej nowelizacji art.4 ust. 1a określał, że bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych, w rozumieniu art. 2 (którego brzmienie nie zostało zmienione), nie będących zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości, rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990 r. Karalność tych zbrodni ustaje po 30 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 20 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną. Przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się.

Znaczenie owej nowelizacji dla kwestii przedawnienia zbrodni komunistycznych poddawane było wnikliwej analizie w licznych orzecznictwie Sądu Najwyższego. Jednoznacznie stwierdzono – a pogląd ten przyjmuje również Sąd Okręgowy – że art. 4 ust.1 „nie stanowi samodzielnej podstawy normatywnej do ustalania terminu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych określonych w art. 2 ust. 1 tej ustawy (postanowienie z dnia 05.08.2010 III KK 63/10; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.08.2010r III KK 62/10, a w szczególności uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25.05.2010, I KZP 5/10).

„Przepis art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w pierwotnym brzmieniu (Dz.U. Nr 155, poz. 1016) stanowił, że bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznej rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990 r. oraz że art. 4 § 1 k.k. nie stosuje się. Przepis ten określał początek biegu terminu przedawnienia, natomiast nie wskazywał jego zakończenia. W tym zakresie zastosowanie miały przepisy Kodeksu karnego z 1969 r. dotyczące terminów przedawnienia karalności przestępstw. Dopiero nowelizacja tej ustawy dokonana ustawą z dnia 13 maja 1999 r. (Dz.U. Nr 38, poz. 360) wprowadziła w art. 4 ust. 1a dwudziestoletni i trzydziestoletni termin przedawnienia zbrodni komunistycznych, liczony od dnia 1 stycznia 1990 r.

Okres przedawnienia, który raz upłynął, **nie może odżyć** na skutek zmiany przepisów, chyba że ustawodawca wyłącza w ogóle stosowanie przedawnienia do określonej kategorii przestępstw. Takie unormowanie wprowadzono w art. 109 k.k. z 1969 r., jak i obecnie w art. 105 § 1 i 2 k.k. oraz w art. 4 ust. 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, jako implementację norm prawa międzynarodowego o

niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.” (wyrok Sądu Najwyższego 2009.03.04, III K 322/08).

W konsekwencji powyższego nie budzi zatem wątpliwości, iż czyny, których okres przedawnienia upłynął do dnia wejścia w życie wskazanej powyżej nowelizacji (i kolejnej, wydłużającej terminy przedawnienia - Dz.U.2006.218.1592) nie mogą być ścigane z uwagi na zaistnienie ujemnej przesłanki procesowej.

Przechodząc do kwestii definicji „zbrodni komunistycznych” należy wskazać, że przestępstwa przeciwko dokumentom (tj. spełniające określone kryteria, które to warunki spełniały też działania i dokumenty wskazane w zarzutach stawianych oskarżonemu) zostały zaliczone do kategorii zbrodni komunistycznych dopiero ustawą z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów Dz.U.2006.218.1592 z późn. zm.) wchodzącą w życie z dniem 15.03.2007r. Nowelą tą rozszerzono nie tylko zakres pojęciowy „zbrodni komunistycznych” wskazując kolejne przestępcze działania, ale również czas, w którym miały być popełnione (określając go na okres 17.09.1939r – 31.07.1990r), a nadto zmieniono również terminy przedawnienia karalności określając ich wymiar odpowiednio na 40 i 30 lat, i nową datę początkową ich biegu (od 1.08.1990r).

W kontekście wskazanych powyżej uregulowań oraz czasu i zakresu dokonywanych zmian należy uznać, iż reguły wskazane w cytowanych powyżej orzeczeniach Sądu Najwyższego przekładają się na realia przedmiotowej sprawy.

Oskarżonemu zarzucono popełnienie przestępstw mających polegać na tym, że: - w dniu 13 marca 1989r. w P. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego z Wydziału (...) P., dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na poświadczeniu nieprawdy w wytworzonym przez siebie dokumencie - raporcie dotyczącym rzekomego wręczenia B. R. nagrody rzeczowej w postaci opłaty paszportowej - co do okoliczności mającej znaczenie prawne i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 10.000 zł ,

- w dniu 10 listopada 1989r. w P. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego z Wydziału (...)P., dopuścił się zbrodni komunistycznej polegającej na poświadczeniu nieprawdy w wytworzonym przez siebie dokumencie - raporcie dotyczącym rzekomego spotkania z tajnym współpracownikiem o ps. ”E.” - co do okoliczności mającej znaczenie prawne i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w wysokości 1000 zł.

Nie ulega wątpliwości, iż z uwagi na charakter zarzucanego postępowania (działanie funkcjonariusza państwa komunistycznego na rzecz interesów tegoż państwa), ściganie owych działań do momentu przełomu ustrojowego państwa było niemożliwe, a to z uwagi na istnienie ograniczeń natury politycznej. W takim stanie rzeczy termin przedawnienia uległ zawieszeniu (art. 44 Konstytucji RP).

Wspomniane zmiany ustrojowe spowodowały, iż od tego momentu nie było już przyczyn politycznych stojących na przeszkodzie ściganiu za przestępstwa popełnione przez funkcjonariuszy publicznych (lub na ich zlecenie). W konsekwencji nie było już powodu do spoczywania biegu terminu przedawnienia karalności tychże czynów.

Ustawodawca, regulując kwestię ścigania czynów popełnionych przez funkcjonariuszy dawnych organów państwa totalitarnego, kreując pojęcie „zbrodni komunistycznej” nie dostrzegł potrzeby innego jej opisanie, niż takie, jakie ujęto art. 2 ust.1 Ustawy o IPN w brzmieniu na dzień jej wejścia w życie. Trudno przy tym uznać, by w tym momencie istniały jakiegokolwiek przeszkody, jakakolwiek niemożność włączenia w zakres tej definicji również czynów przeciwko dokumentom. Wola ustawodawcy określała zatem, że tylko określony rodzaj zachowań należy traktować jako zbrodnię komunistyczną.

W takim stanie rzeczy, także po wejściu w życie ustawy o IPN, zarzucane oskarżonemu zachowania podlegały ściganiu jako „zwykle” przestępstwa określone ustawą Kodeks karny, w konsekwencji – należało stosować do nich określone tymże Kodeksem regulacje przedawnienia karalności.

Badając stan prawny od dnia 1.01.1990r należy mieć na uwadze, iż z dniem 01.09.1998r weszła w życie ustawa z dnia 06.06.1997r Kodeks karny, uchylająca Kodeks karny z 1969r. (określany dalej jako dkk).

Odpowiednikiem obecnie obowiązującego (i przywołanego w kwalifikacji prawnej zarzucanych oskarżonemu czynów) art. 271 § 3 kk. był art. 266 § 4 dkk, przewidujący zagrożenie karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Zgodnie z brzmieniem art. 105 § 1 pkt 2 dkk, w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej lat 5, termin przedawnienia ich karalności wynosił 10 lat.

Dla porządku należy wskazać art.108 § 2 dkk, w myśl którego bieg terminu przedawnienia umyślnych przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu, wolności lub wymiarowi sprawiedliwości, zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej lat 3, popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych – w okresie od 1 stycznia 1944r do 31 grudnia 1989r – w czasie lub w związku z pełnieniem ich funkcji, rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990r. Przepis art.2 § 1 nie ma w takich wypadkach zastosowania. To samo rozwiązanie przewidziane zostało art. 9 § 1 przepisów wprowadzających Kodeks karny (ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny, Dz.U.1997.88.554). Regulacje te nie obejmowały zatem przestępstw przeciwko dokumentom, takich jak zarzucane oskarżonemu.

Niezależnie od powyższego – jak już wspomniano – nie będzie jednak niesłusznym stwierdzenie, iż również ściganie przestępstw przeciwko dokumentom popełnione przez funkcjonariuszy publicznych w związku z pełnieniem ich funkcji, do czasu zmian ustrojowych nie było możliwe z przyczyn politycznych, zatem – odnosząc się do wspomnianego uregulowania art. 44 Konstytucji RP – termin przedawnienia ich karalności uległ zawieszeniu i winien być liczony także od dnia 1.01.1990r.

Z dniem 01.09.1998r wszedł w życie nowy Kodeks karny, który za przestępstwo z art.271 § 3 kk. przewiduje karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Zgodnie z art.101 § 1 kk. w jego brzmieniu pierwotnym, karalność tego rodzaju przestępstwa ustawała, jeżeli od dnia jego popełnienia upłynęło lat 10. Na mocy nowelizacji, która weszła w życie dnia 03.08.2005r okres ten wydłużono do lat 15.

Wskazać trzeba, iż w myśl art.105 § 2 kk. przepisów o przedawnieniu nie stosuje się do umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łączonego ze szczególnym udrczeniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Katalog wskazanych w tym artykule przestępstw przesądza więc o tym, że regulacja ta nie dotyczy czynów będących przedmiotem niniejszego postępowania.

Do chwili wejścia w życie obecnie obowiązującego Kodeksu karnego zarzucane oskarżonemu zachowanie wyczerpujące znamiona przestępstwa z art.266 § 4 dkk. (obecnie 271 § 3 kk.) nie uległo przedawnieniu, nie było zatem przeszkód, by stosować uregulowania zawarte w nowym Kodeksie karnym (art.4 § 1 kk).

Przedstawione powyżej ustalenia wskazują zatem, iż w odniesieniu do czynów z art. 271 § 3 kk., popełnionych w sposób zarzucany oskarżonemu, do dnia 15.03.2007r tj. wejścia w życie przywołanej uprzednio nowelizacji, nie uległy wyłączeniu ogólne zasady stosowania terminów przedawnienia karalności.

Kierując się zatem przytoczonymi powyżej zasadami należy uznać, iż nawet stosując reguły art. 44 Konstytucji RP i licząc początek biegu okresu przedawnienia przestępstw z art. 271 § 3 kk. zarzucanych oskarżonemu od dnia 1.01.1990r., termin przedawnienia ich karalności upłynął dnia 1.01.2000r. Należy mieć przy tym na uwadze, iż w okresie tym nie wszczęto postępowania ani w sprawie, ani też przeciwko oskarżonemu, zatem nie doszło do sytuacji, w której okres przedawnienia uległby wydłużeniu (zgodnie z art. 102 kk).

Nie sposób doszukać się również jakichkolwiek innych okoliczności, które w tym czasie nie pozwalały na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego i które skutkowałyby wstrzymaniem biegu przedawnienia (art. 104. § 1 kk).

Jak wspomniano wcześniej – nowe, szersze pojęcie „zbrodni komunistycznej” obejmującej już działania przeciwko dokumentom, zostało wprowadzone ustawą z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i weszło w życie dnia 15.03.2007r.

Z tym dniem przestępstwa z art. 271 § 3 kk. popełnione w sposób zarzucony oskarżonemu uległy już jednak przedawnieniu, zgodnie ze wskazanymi zasadami określonymi ustawą Kodeks karny (nie mógł bowiem znaleźć wobec nich zastosowania przepis art.4 ust. 1a ustawy o IPN wprowadzony z dniem 13.05.1999r i określający w latach termin przedawnienia zbrodni komunistycznych, skoro do 15.03.2007r tego rodzaju zachowań nie obejmowała definicja „zbrodni komunistycznej”).

I w takim zatem układzie okoliczności znajdują zastosowanie wywoły Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego wyrażone w szeregu orzeczeń (w tym, przywołanych uprzednio w niniejszym uzasadnieniu), iż w myśl konstytucyjnych standardów (tj. wzajemnej zależności instytucji przedawnienia, zasad państwa prawnego – art.2 w zw. z art.44 Konstytucji RP oraz zasady *lex retro non agit*) niemożliwym jest „odrodzenie się” terminów przedawnienia karalności czynów, co do których przedawnienie to już nastąpiło (również w sytuacji obliczania okresu przedawnienia od deklarowanej daty zmiany ustrojowej i porządku prawnego, usuwającej polityczne przeszkody ścigania określonego rodzaju przestępstw).

W ocenie Sądu Okręgowego, w kontekście wskazanych powyżej ustaleń i rozważań, w pełni odwołać się można do stanowiska (sformułowanego wprawdzie w związku z badaniem nie tyle definicji zbrodni komunistycznej lecz kwestii terminów przedawnienia, jednakże – co do zasady – znajdującego zastosowanie także co do materii zakresu pojęciowego zbrodni komunistycznych), iż „skoro ze wskazywaną datą 1 stycznia 1990r ustały w sferze prawnej przyczyny stojące na przeszkodzie ściganiu przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy państwa totalitarnego, w rozumieniu art.44 Konstytucji RP, to nie sposób byłoby uznać (bez naruszenia tego unormowania), aby w nowej już sytuacji ustrojowej, wraz z ustaniem przyczyn zaniechania ścigania tych przestępstw, mogło dojść do nie respektowania już raz wyznaczonego upływu terminu przedawnienia karalności, a w istocie do jej przywrócenia. Nie do przyjęcia wszak, w świetle zasady zaufania obywatela wobec państwa, byłaby sytuacja, gdyby owo państwo raz rezygnując ze ścigania mogło uzurpować sobie prawo do ponownego ścigania po ”odzyciu” przedawnienia (zob także orzeczenie TK w sprawie SK 44/03 co do unormowania art.15 p.w.k.k. a także uchwałę SN w sprawie I KZP 15/02.” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5.08.2010r III K 63/10)

Skoro zatem państwo – regulując odpowiedzialność za zbrodnie komunistyczne – pierwotnie nie widziało potrzeby uznania za taką zbrodnię przestępstw przeciwko dokumentom (przy braku przeszkód do objęcia ich zakresem definicji zbrodni komunistycznej), nie uznało również za potrzebne odrębnego niż Kodeksem karnym uregulowania kwestii przedawnienia przestępstw przeciwko dokumentom, których mieli się dopuścić funkcjonariusze organów państwa totalitarnego, to nie sposób przyjąć, by dopuszczalnym było pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za tego rodzaju działania w razie późniejszego odmiennego uregulowania tych kwestii w sytuacji, gdy do tego momentu doszło do przedawnienia karalności tychże przestępstw.

W takim stanie rzeczy, wobec przedawnienia karalności zachowań zarzucanych oskarżonemu, zaskarżony wyrok musiał ulec uchyleniu, a postępowanie należało umorzyć w myśl art. 439 § 1 pkt 9 kpk w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 kpk.

W konsekwencji bezprzedmiotowym stało się badanie argumentów obrońcy odnoszących się do kwestii zastosowania ustawy z dnia 7.12.1989r o amnestii.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono na podstawie art. 632 pkt 2 kpk oraz art. 632 pkt 2 kpk w zw. z art.634 kpk.

Dorota Maciejewska-Papież Sławomir Siwierski Anna Judejko